

Moravské kartografické centrum

Moravské kartografické centrum ve Velkých Opatovicích je muzeum zaměřené nejen na historii a vývoj kartografie, ale i souvisejících zeměměřických oborů, tj. geodézie, topografie, fotogrammetrie a kartografické polygrafie. Kromě starých map, dokumentujících rozvoj kartografie v našich zemích, jsou v expozici představeny přístroje, které používali zeměměřiči pro měření v terénu (teodolity, tachymetry, dálkoměry, nivelační přístroje), kancelářská technika potřebná pro kresbu map a plánů, přístroje pro fotogrammetrické vyhodnocování leteckých snímků i ukázky fotografických kamer, které byly používány při předtiskové přípravě map. Za dobu své více než pětileté existence se centrum stalo nejen významným místem pro setkávání odborníků na krátkodobých výstavách a na semináři, ale také vyhledávaným cílem školních výprav.

Vznik Moravského kartografického centra

Moravské kartografické centrum je umístěno v nově vybudovaném křídle velkoopatovického zámku. Tento zámek byl postaven v roce 1757 v barokním slohu na místě původní kamenné tvrze, která pocházela ze 13. století. Poslední přestavba zámku se uskutečnila v roce 1913 a od roku 1924 je tento objekt ve vlastnictví obce.

V roce 1973 zámek částečně vyhořel; dostavba vyhořelého zámeckého křídla, v němž je expozice umístěna, byla zahájena v roce 1990 s původním určením pro kulturní akce. Projekt byl realizován podle návrhu architekta Z. Fránka. Stavba je řešena moderně ve tvaru lodního trupu obráceného kýlem vzhůru. Pro interiér haly jsou charakteristická železobetonová lodní žebrovi s obloukovou chodbou a galerií.

Záměr vybudovat ve Velkých Opatovicích Moravské kartografické centrum vznikl zhruba před deseti lety. K jeho významným podporovatelům patřili jak zástupci městského úřadu v čele se starostou J. Bělohávkem, tak i tehdejší ředitel Národního zemědělského muzea v Praze (dále jen NZM) P. Reibl. Na koncepci expozice se významně podíleli zejména docent kartografie M. V. Drápela z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně a P. Fencel, pracovník NZM, který zajistil uspořádání exponátů a stal se i kurátorem expozice. Moravské

kartografické centrum bylo slavnostně otevřeno 26. října 2007.

Stálá expozice centra

Ústředním exponátem Moravského kartografického centra je 79dílná reliéfní mapa Moravy a části Slezska. Její zpracování bylo zahájeno koncem 19. století a trvalo více než 25 let. Mapa znázorňuje území ve směru sever – jih od Vídnavy po Břeclav, ve směru západ – východ od Polné až po Jablunkov. Jednotlivé výškové vrstvy jsou zhotoveny z překližky, na níž je nakaširována podkladová mapa. Tu tvoří mapové sekce 3. vojenského mapování v měřítku 1 : 25 000 a mapy z následné aktualizace, prováděné po vzniku Československa počátkem 20. let minulého století (obr. 1).

Tato obří reliéfní mapa sloužila vojenským účelům a i po druhé světové válce byla v majetku Československé lidové armády. Podle neověřených informací byla poprvé zpřístupněna veřejnosti v polovině 30. let minulého století na výstavě uspořádané na brněnském výstavišti. Po roce 1989 byla mapa předána Moravskému zemskému archivu v Brně a byla uložena v jeho depozitáři na zámku v Kunštátu. Krátkodobě byla vystavena také v roce 2000 v Boskovicích a v roce 2004 v Národním zemědělském muzeu. V roce 2007 pak byla dlouhodobě zapůjčena nově vybudovanému Moravskému kartografickému centru, kde vytváří travlou a nejvýznamnější část celé expozice.

Obr. 1: Reliéfní mapa Moravy a části Slezska v měřítku 1 : 25 000

Moravské kartografické centrum vystavuje kromě této obří reliéfní mapy více než tři sta dalších exponátů, zahrnujících historické geodetické a fotogrammetrické přístroje a pomůcky a prostředky kartografické techniky, používané pro zpracování analogových map ještě koncem 20. století. K rozměrově největším exponátům patří velkoformátová horizontální fotografická reprodukcí kamera Olymplux z roku 1953, která byla pro expozici získána z depozitáře Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů v Brandýse nad Labem. Tato kamera byla provozně používána při reprodukci lesnických map ještě počátkem 90. let 20. století. Dalším významným exponátem z oblasti fotoreprodukce je horizontální dvoukomorový reprodukcí přístroj AHZ 78 K z roku 1980. Přístroj byl používán v reprodukčním oddílu Geodézie, n. p., v Plzni a do expozice byl instalován až v roce 2008. Na pódiu hlavního výstavního sálu jsou umístěny analogové fotogrammetrické přístroje, jimž dominuje funkční stereoplanigraf firmy Zeiss (obr. 2).

Velmi obsáhlá je mapová část expozice. Jsou zde vystaveny nejen kopie nejznámějších starých map Čech, Moravy a Slezska, ale i staré regionální mapy Opatovicka ve velkých a středních měřítkách a různé druhy tematických map a atlasů. Na galerii sálu jsou ve vitrinách (obr. 3) vystaveny geodetické přístroje a pomocná zařízení, kartografické pomůcky i výsledky zeměměřických prací a nejrůznější typy map.

Exponáty pocházejí a byly Moravskému kartografickému centru zapůjčeny zčásti z Národního technického muzea v Praze, z Národního zemědělského muzea a z pobočky Lovecký zámek Ohrada v Hluboké nad Vltavou. Rada exponátů byla zapůjčena i z dalších organizací a ze sbírek jednotlivců. Vystavované mapy pak poskytly zemské a oblastní archivy z celého Česka.

Pořádané tematické výstavy

Moravské kartografické centrum kromě stálé expozice pořádá různé tematické výstavy a akce. Například již při slavnostním otevření byla zahájena výstava map zlaté stezky, jedné z nejstarších cest, která sloužila jako obchodní stezka do Čech a kterou putovalo velké množství zboží. V dalších letech zde byla mimo jiné k vidění kartografická díla pro zrakově postižené. Slepcké mapy pocházely z Technické-

SVĚT KARTOGRAFIE A GEOINFORMATIKY

Obr. 2: Stereoplanigraf Zeiss

Obr. 3: Část vystavených geodetických přístrojů

ho muzea v Brně a ze Střediska pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás Masarykovy univerzity v Brně. Dominantou výstavy byl reliéfní glóbus a atlas světa.

V roce 2011 se v prostorách Moravského kartografického centra nacházela výstava báňských map a plánů. Šlo o důlní mapy a plány ze 17.–20. století, které byly v roce 2007 zapsány do seznamu kulturních památek UNESCO. Dále zde byly uspořádány dvě výstavy, které se zaměřily detailně na specifický exponát. V roce 2008 to byla výstava olomouckého faksimile Codexu gigas – Ďáblův bible, vytvořeného u příležitosti olomouckého knižního veletrhu Libri 2007. V roce 2009 zde byl vystaven další unikátní exponát – Portolánový atlas, který byl objeven ve fondu Vědecké knihovny v Olomouci při stěhování archiválií ze starého trezoru do nové budovy.

Pro návštěvníky vytvořilo Moravské kartografické centrum i doprovodné programy, v rámci nichž je možno si vyzkoušet měření nebo kartografické kreslení. Pro žáky druhého stupně základních škol jsou zde k dispozici i pracovní listy, jejichž vyplněním si mohou ověřit své znalosti z výuky zeměpisu.

V roce 2007 byla expozice Moravské-

ho kartografického centra oceněna druhým místem v prestižní národní soutěži muzeí

Obr. 4: Polární koordinátograf

Obr. 5: Fotogrammetrické přístroje
Všechna foto M. Mikšovský

Gloria musaealis jako počín roku 2007. Toto ocenění získalo Národní zemědělské muzeum v Praze, které se na realizaci centra nejméně podílelo.

Závěrem

Výbudování Moravského kartografického centra ve Velkých Opatovicích je významným příspěvkem k poznání historie geodézie, fotogrammetrie a kartografie v českých zemích. Expozice podává svědectví o vývoji jak přístrojové techniky, tak i mapové tvorby v našich zemích až do konce 20. století. Části expozice jsou postupně obměňovány a doplňovány tematickými a regionálními výstavami map.

Centrum je zcela ojedinělou stálou expozicí, která nemá v Evropě obdoby. Mělo by se stát místem, kde bude docházet k setkávání odborníků a studentů, kteří se věnují této problematice, i místem pro pořádání seminářů a výchovně-vzdělávacích programů jak pro školní skupiny, tak i pro širokou veřejnost.

Miroslav Mikšovský,
předseda Kartografické společnosti
České republiky

Moravian Cartographic Centre. The Moravian Cartographic Centre presents the history of surveying and cartography in the Czech Lands. The centre displays old maps as well as unique instruments and tools that were used in preparing and creating said maps. The central focus of the exhibit is a 79-piece three-dimensional relief map of Moravia and parts of Silesia. The centre also hosts a variety of topical exhibits and contests of geographic knowledge.

LITERATURA A ZDROJE DAT:

- MIKŠOVSKÝ, M. (2008): Moravské kartografické centrum ve Velkých Opatovicích. Geodetický a kartografický obzor č. 3, s. 58.
MIKŠOVSKÝ, M. (2007): Moravské kartografické centrum. In: Zpravodaj Kartografické společnosti ČR č. 3, s. 4–7.
POLÁKOVÁ, J.: (2012): Moravské kartografické centrum ve Velkých Opatovicích. Bakalářská diplomová práce. Katedra muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Brno, 74 stran.

- www.velkeopatovice.cz/moravske-kartograficke-centrum
www.kudyznudy.cz/cs/aktivity/2008-02-19-1114-za-poznamim-velke-opatovice
www.zememer.cz/clanek.php?zaznam=2727
www.sluzby-velkeopatovice.cz/text/cs/moravske-kartograficke-centrum.aspx
www.velkeopatovice.cz/moravske-kartograficke-centrum/
www.turistika.cz/mista/velke-opatovice-moravske-kartograficke-centrum

20. kartografická konference 2013. Ve dnech 5. a 6. září 2013 se na půdě Západočeské univerzity v Plzni uskutečnila 20. kartografická konference. Pro účastníky konference vydalo Nakladatelství ČGS soubor pěti odborných statí, zajímavých a přínosných pro čtenáře Geografických rozhledů. K dispozici jsou jako Příloha k 1. číslu 23. ročníku, a to v Materiálech na www.geography.cz/geograficke-rozhledy/. redakce